

U N I W E R S Y T E T Z I E L O N O G Ó R S K I

Instytut Nauk Prawnych

Katedra Teorii, Filozofii i Historii Prawa

dr hab. Martyna Łaszewska -Hellriegel, LL.M., prof. UZ

Plac Słowiański 9, 65-069 Zielona Góra
m.laszewska-hellriegel@wpa.uz.zgora.pl

Zielona Góra 20.05.2024 r.

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Naoda Ghiorgisa, LL.M.

„The Legal Interpretation of Solidarity in International Energy Relations”

napisanej pod kierunkiem naukowym

Prof. Dr. juris Winfrida Hucka i dr Pawła Kowalskiego

Zielona Góra, 2024 r.

1. Uwagi ogólne

Zgodnie z art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Rozprawa doktorska powinna zostać oceniona pod względem formalno-redakcyjnym, metodologicznym oraz w płaszczyźnie merytorycznej. Ocena formalno-redakcyjna będzie obejmowała strukturę pracy, podział treści oraz sposób konstruowania wypowiedzi. W ocenie metodologii następuje weryfikacja prawidłowości procesu badawczego oraz zastosowanych w tym zakresie narzędzi. Ocena merytoryczna zawiera przede wszystkim trafność wyboru tytułu dysertacji, sposób ustalenia odpowiedzi na przyjęte na początku założenia i postawione

pytania badawcze, stopień wyczerpania przedstawienia problemu naukowego oraz jasność argumentacji zastosowanej do formułowania szczegółowych tez.

2. Ocena strony formalnej

2.1. Struktura pracy, podział treści i konstruowanie wypowiedzi

Dysertacja doktoranta jest podzielona na trzy duże części a każda z nich składa się z rozdziałów podzielonych na podrozdziały. Pierwsza z części buduje podstawy teoretyczne (rozdział 1), druga zajmuje się implementacją przedstawionych koncepcji w prawie i w praktyce (rozdział 2 i 3) a trzecia wysuwa wnioski *de lege ferenda* i podsumowuje całą pracę (rozdział 4-5). Ogólnie można ująć, iż recenzowana praca ma klasyczną strukturę dysertacji zgodnie z modelem – opisanie, umiejscowienie badanego zjawiska, w tym wypadku zasady solidarności energetycznej, w dyskursie prawniczym i w porządkach prawa międzynarodowego a następnie implementacja wypracowanych pojęć do istniejących modeli zachowań na arenie międzynarodowej i wypracowanie na podstawie ich analizy propozycji legislacyjnych. Doktorant posługuje się przykładem sprawy Nord Stream w formie case study. W ostatnich dwóch rozdziałach dominuje analiza oraz autorskie wnioski *de lege ferenda* pokazujące możliwość lepszego zakotwiczenia zasady solidarności energetycznej w międzynarodowym porządku prawnym. Każdy z rozdziałów podzielony jest na wiele podrozdziałów. Nadaje to pracy przejrzysty charakter a dla czytelnika struktura jest jasna i łatwo jest z niej odczytać logiczne sekwencje myślowe doktoranta. Ta klasyczna struktura nadaje pracy dobry szkielet. Ten szkielet, przy skomplikowanym obszarze badawczym jest wręcz potrzebny. Taka struktura sprzyja logicznemu przedstawianiu badań i uporządkowaniu pracy. Jedynym czego w pracy brakuje z formalnego punktu widzenia to streszczenie w języku polskim co jest wymogiem wynikającym z art.187 ust. 3 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ale może streszczenie to zostało doręczone odrębnie o czym mi nic nie wiadomo.

Chciałam również zauważyć, iż format budowania strony jest bardzo przyjemny dla oka recenzenta, nowe wnioski, czy nowe wątki są oddzielone szerokimi akapitami, co powoduje lepszy komfort czytania i lepszą orientację czytelnika w pracy. Doktorant zawsze pamięta o umieszczeniu wniosków zarówno pod koniec podrozdziału jak i rozdziału co również pomaga i ułatwia podążenie za procesem analizy przedmiotu.

Pierwsza z części dysertacji (rozdział 1) odnosi się do zasady solidarności, czyli do pierwszego członu tytułu. W części pierwszej doktorant korzysta już z istniejących badań naukowych, gdyż zasada solidarności została zarówno w europejskiej jak i w międzynarodowej doktrynie prawniczej szeroko omówiona i opisana. Ta część dysertacji ma charakter nie tyle badawczy, co odtwórczy i służy do tego, aby przedstawić czytelnikowi treść zasady w oparciu o dyskurs prawniczy, orzecznictwo sądowe i istniejącą literaturę przedmiotu oraz poglądy doktryny prawnej. Doktorant dokonuje systematyzacji w przedmiocie źródeł i podstaw normatywnych obowiązywania zasady solidarności energetycznej. Nie brakuje również kontekstu historyczno-doktrynalnego, co pozwala postawić autorowi tezę, że koncepcja solidarności ma swoje korzenie w starożytnej filozofii prawa i była systematycznie rozbudowywana przez średniowiecznych, a także późniejszych filozofów prawa. Co prawda pierwotna koncepcja, wywodząca się z antyku, znacznie odbiega od jurydycznego kształtu obecnej zasady solidarności, jednak w obu przypadkach zachowany zostaje wspólny mianownik. Doktorant porusza również zagadnienie zasady solidarności energetycznej w prawie międzynarodowym i w prawie UE. Doktorant opisał również postępowanie przed TSUE w sprawie Opal i wykładnię przepisów dotyczących solidarności energetycznej przedstawioną przez TSUE. Jak zauważyłam w doktorant często i chętnie posługuje tylko i wyłącznie źródłami prawa korzystając w ograniczonym zakresie z piśmiennictwa. Aby pokazać szersze spektrum myśli byłoby lepiej odwołać się do szerszej gamy autorów i autorek.

Część druga (rozdziały 2 i 3) opisuje i analizuje implementację zasady solidarności energetycznej w prawie europejskim. Autor najpierw zagłębia się w historię integracji na europejskim rynku wewnętrznym gazu, śledząc ewolucję polityki energetycznej i jej wpływu na solidarność energetyczną. Analiza ta obejmuje różne regulacje, które stanowią podstawę koncepcji solidarności poczynając od Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), po poszczególne rozporządzenia UE oraz Traktat Karty Energetycznej. W dalszej części rozdziału przeanalizowano interpretację solidarności energetycznej dokonaną przez TSUE w sprawie OPAL (C-848/19 P). W tej części autor zawarł spory dotyczące wiążącego charakteru solidarności energetycznej z art. 194 ust. 1 TFUE oraz określenie podstawowych interesów państw w kontekście solidarności energetycznej. Kolejny rozdział tej części opiera się na metodzie *case study* w której doktorant zajmuje się kontrowersyjną sprawą projektu Nord Stream 2. Analiza tego przypadku ujawnia kluczowe czynniki wpływające na rozumienie i

stosowanie solidarności energetycznej w praktyce. Ujawnia złożoność nieodłącznie związaną z równoważeniem interesów poszczególnych państw członkowskich z interesami Unii Europejskiej jako całości, szczególnie jeżeli w grę wchodzi zewnętrzne zależności w zakresie dostaw energii. Niniejszy rozdział zawiera krytyczną analizę solidarności energetycznej w kontekście Nord Stream 2 i ilustruje potencjalną rolę postanowień umownych w promowaniu solidarności energetycznej. Poprzez tę analizę autor wnosi wkład w szerszy dyskurs na temat tego, jak zarządzać złożonymi relacjami i zależnościami energetycznymi w zmieniającym się krajobrazie rynku gazu w UE. Trzeba powiedzieć, iż cała budowa argumentacji i uzasadnień jest w dysertacji bardzo poprawna.

Część trzecia (rozdziały 4-5) pracy stanowi kolejną część badawczą dysertacji i jest zarazem podsumowaniem badań teoretycznych i dogmatycznych prowadzonych w poprzednich częściach pracy. Tu doktorant dokonuje syntezy stanu postulowanego przez zasadę solidarności energetycznej z obowiązującym prawem, starając się wskazać na możliwe przyczyny i konsekwencje występującej niezgodności. W części tej przedstawione zostały również postulaty *de lege lata* i *de lege ferenda* mające na celu przynajmniej częściowe zredukowanie występującej kolizji. Tu właśnie doktorant zawarł swoje wnioski dotyczące zmian normatywnych. Rozdział czwarty poświęcony jest tworzeniu postanowień umownych zaprojektowanych specjalnie w celu ułatwienia wdrożenia solidarności energetycznej. Mając na uwadze skomplikowany i stale zmieniający się charakter rynku energii, zdaniem doktoranta które podzielam, kluczowe znaczenie ma ustanowienie takich postanowień umownych, które są zgodne z zasadami i celami solidarności energetycznej. Postanowienia te odgrywają nieodzowną rolę w kontekście solidarności energetycznej, tworząc podstawę interakcji między interesariuszami poprzez ochronę praw, wyszczególnianie obowiązków i konstruowanie ram współpracy. W tym rozdziale doktorant przedstawia i analizuje metodologię tworzenia tych umów. Autor przeprowadza gruntowną analizę i krytykę obecnie wdrażanych postanowień umownych dotyczących solidarności energetycznej. Analiza ta wychwytyje luki w obecnych mechanizmach umownych, torując tym samym drogę do bardziej wyrafinowanych i skutecznych strategii umownych. W rozdziale tym Doktorant proponuje bardziej kompleksowe postanowienia umowne. Celem tych postanowień jest wzmocnienie infrastruktury solidarności energetycznej, umożliwiając tym samym jej efektywniejszą realizację. Te opracowane postanowienia zostają następnie poddane praktycznemu

zastosowaniu i ocenie skuteczności, a ich zalety i wady są przetestowane w hipotetycznych studiach przypadków, które odzwierciedlają szereg scenariuszy energetycznych. Wreszcie, rozdział kończy się refleksjami na temat przygotowanych modeli umów w odniesieniu do solidarności energetycznej. Rozważana Doktoranta podkreślają ciągły i ewoluujący charakter tej dziedziny. Ta analiza opracowanych modeli, jest pionierskim krokiem w nauce, nie tylko wyjaśnia ona ich praktyczne implikacje, ale także otwiera drogę do dalszych badań i rozwoju w zakresie postanowień umownych dotyczących solidarności energetycznej.

2.2. Język i konstruowanie wypowiedzi

Stronę formalno-redakcyjną rozprawy doktorskiej oceniam jako bardzo dobrą. Doktorant sprawnie posługuje się językiem prawniczym, dobrze rozumie i we właściwym kontekście używa zwrotów prawniczych. Niewątpliwą jednak zaletą całej pracy jest ponadprzeciętna poprawność stylistyczna i językowa, która pozwala właściwie odczytać zarówno tok rozumowania jak i prezentowane wnioski prawnicze. Uwagi polemiczne prowadzone są z dużą kulturą i zachowaniem właściwej argumentacji. W języku daje się odczuć zaangażowanie i wrażliwość na problemy społeczne i polityczne doktoranta.

3. Metody badawcze

Koncepcja przeprowadzenia procesu badawczego jest przemyślana i kompletna. Problem badawczy jest postawiony prawidłowo. Doktorant wyraźnie określa też cel badań, za którym podąża w toku późniejszego wywodu. Dobór metod badawczych należy ocenić prawidłowo. Doktorant nie skupia się na jednej metodzie, tylko posługuje się wieloma metodami. Najczęściej stosowaną przez niego metodą badawczą jest metoda dogmatyczno-prawna. Jest to sposób interpretacji aktów prawnych przy zastosowaniu powszechnych reguł wykładni. Analizy uzupełnione są o wybrane rozstrzygnięcia judykatury. W rozprawie zawarta jest również metoda analityczna i analityczno-porównawcza dotycząca przypadków indywidualnych, jak również analiza pojęciowa, jakościowa oraz porównawcza aktów prawnych i umów. Podejście analityczne służy jako narzędzie do wyodrębnienia i podkreślenia prawnych aspektów solidarności, zwłaszcza w zakresie międzynarodowych stosunków

energetycznych. Obejmuje ono dogłębną analizę tekstów prawnych, umów międzynarodowych i istotnych spraw sądowych w celu wyjaśnienia roli i interpretacji solidarności energetycznej w istniejących kontekstach prawnych. Autor bardzo chętnie korzysta również z metody historycznej i opisowej. Służą mu one do rozpoznania genezy zasady solidarności oraz jej ewolucji na przestrzeni czasu. Metoda opisowa znajduje zastosowanie w przedstawieniu zasady solidarności energetycznej w ujęciu filozoficznym i teoretyczno-prawnym w połączeniu z wykładnią prawa. Przyjęcie tej metodologii inicjuje krytyczną ocenę istniejącej definicji solidarności energetycznej, a także wykracza poza nią i proponuje, w jaki sposób zasada solidarności może, a nawet powinna, być stosowana w ramach międzynarodowego prawa energetycznego.

4. Ocena merytoryczna rozprawy

4.1. Wybór tytułu

Temat rozprawy został sformułowany prawidłowo, zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Należy podkreślić, że dotychczas nie dokonano krytycznej oceny i refleksji nad tym w jakim jak rozumieć zasadę solidarności energetycznej w stosunkach międzynarodowych. O ile zasada solidarności jako taka jest tematem omówionym wskroś zarówno w polskiej jak i zagranicznej literaturze, tak jej zestawienie jej z prawem energetycznym i analiza ostatnich zdarzeń i procesów na arenie międzynarodowej jest nowością. Stosunki międzynarodowe są przede wszystkim kształtowane przez prawo umów o czym autor nie zapomina rozwijając i analizując i ulepszając modele umów, tak aby zasada solidarności energetycznej była bardziej efektywna. W ostatnich latach obserwujemy, w dziedzinie energetyki duże zmiany spowodowane nie tylko konsekwencjami prowadzenia energetyki pro środowiskowej ale także sytuacją polityczną czyli napaścią Rosji, jednego z największych dostawców surowców energetycznych, na Ukrainę i sankcjami gospodarczymi na przywóz tych surowców. Dlatego też zagadnienie opisywane przez doktoranta ma ważne znaczenie zarówno praktyczne - przy tworzeniu norm prawnym i umów międzynarodowych, ich stosowaniu i jak i teoretyczne - przy rozumieniu całej koncepcji systemu prawnego.

Ta aktualna i istotna zasada wynika z splątanego węzła międzynarodowych stosunków energetycznych, równoważąc wiele względów ekonomicznych, środowiskowych i

geopolitycznych. Paryskie porozumienie klimatyczne jest świadectwem rosnącego znaczenia międzynarodowej solidarności energetycznej. Solidarność energetyczna, wraz z wezwaniem do sprawiedliwej dystrybucji zasobów i wzajemnej odpowiedzialności, stanowi ważny drogowskaz w złożonej choreografii produkcji, zużycia i transportu energii, która przekracza granice państw. W obliczu wyzwań związanych ze zmianami klimatu i bezpieczeństwem energetycznym solidarność energetyczna zmienia się z ideologicznej konstrukcji w praktyczny instrument europejskiej polityki i działań prawnych.

Jednak pomimo jej rosnącego znaczenia i uznania, ostateczna i powszechnie akceptowana interpretacja solidarności energetycznej pozostaje nieuchwytna. Zasada ta, choć otwarcie przywoływana w scenariuszach prawnych, takich jak sprawa OPAL (C-848/19 P) rozstrzygana przez i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i subtelnie wpleciona w art. 6 Porozumienia Paryskiego, charakteryzuje się pewną niejasnością i niespójnością w jej definicji i zastosowaniu. Ten brak może prowadzić do rozbieżności interpretacyjnych, potencjalnie powodując zawiłości prawne i zakłócenia w międzynarodowych stosunkach energetycznych. Co właśnie jest przedmiotem badań Doktoranta. Tytuł wybrany przez Doktorant „Prawna interpretacja solidarności w międzynarodowych stosunkach energetycznych” (The Legal Interpretation of Solidarity in International Energy Relations) w pełni oddaje treści pracy.

4.2. Ustalenie odpowiedzi na pytania badawcze

Doktorant ustala zasadniczy cel pracy którym jest dogłębne zbadanie i zdefiniowanie pojęcia solidarności energetycznej w kontekście międzynarodowych stosunków energetycznych. Cel ten jest realizowany poprzez analizę etymologii tego terminu, prześledzenie jego historycznego rozwoju, zrozumienie jego teoretycznych podstaw i zbadanie jego konsekwencji prawnych w różnych systemach sądowniczych. Badania mają również na celu krytyczną analizę roli tej zasady w międzynarodowych ramach prawnych i politycznych, starając się zrozumieć jej zastosowanie i wpływ na kształtowanie międzynarodowych stosunków energetycznych.

Biorąc pod uwagę niejednoznaczność i niespójności otaczające interpretację pojęcia solidarności energetycznej, badania doktoranta mają na celu zapewnienie spójnej i

kompleksowej definicji, która jest zgodna ze złożonością współczesnej dynamiki energetycznej. Aby to osiągnąć ten cel, badania doktoranta obejmują interdyscyplinarne perspektywy i wykorzystują różnorodne metody prawne, od analitycznych i normatywnych po porównawcze, które pogłębiają nasze zrozumienie tej złożonej zasady.

Zgodnie z uzyskanymi wynikami, ostatecznym celem badań doktoranta było przedstawienie operacyjnego zrozumienia solidarności energetycznej, umożliwiając jej skuteczne wykorzystanie w formułowaniu i wdrażaniu międzynarodowego prawa i polityki energetycznej. W ten sposób badania aspirują do wniesienia konstruktywnego wkładu w dyskurs na temat międzynarodowych stosunków energetycznych i ukierunkowania przyszłych badań akademickich i inicjatyw politycznych w tej istotnej sferze.

Realizacja przywołanych celów była podstawą do sformułowania istotnych wniosków, które przedstawione są głównie w rozdziale 4 i 5 ostatniej części pracy.

4.3. Sposób przedstawienia wniosków badawczych

Zasadniczo wnioski badawcze zostały przedstawione w rozdziale czwartym dysertacji, który to nie tylko je przedstawia ale także proponuje innowacyjne propozycje wprowadzenia modelowych rozwiązań międzynarodowych porozumień umownych implementujących zasadę solidarności energetycznej. Autor sugeruje tu strukturę prawną mającą na celu zapisanie zasady solidarności energetycznej w prosty i zwięzły sposób. Proponowane postanowienia umowne obejmują podstawowe zasady dobrej wiary i sprawiedliwego wykorzystania, oferując kompleksowy parasol dla konkretnych wdrożeń sektorowych. Doktorant proponuje rozszerzenie podstaw ustanowionych przez postanowienia umowne, uzupełniając je dwoma załącznikami sektorowymi mającymi na celu kierowanie stosowaniem solidarności energetycznej odpowiednio w kontekście morskich farm wiatrowych i dostaw gazu ziemnego. Załączniki te mają na celu operacjonalizację zasad i wytycznych określonych w postanowieniach umownych, oferując państwom konkretne kroki i protokoły do przyjęcia. Oceniana rozprawa doktorska pozwoliła uzyskać wgląd w potencjalną rolę postanowień umownych w promowaniu solidarności energetycznej w międzynarodowych stosunkach energetycznych, w szczególności w kontekście Unii Europejskiej. Badanie ujawnia istotną rolę

tych postanowień umownych w podtrzymywaniu kluczowych zasad, takich jak wspólna odpowiedzialność, sprawiedliwy podział i wspólne rozwiązywanie sporów.

Znaczący wkład tego badania polega na jego integracyjnym podejściu. Obejmując prawo międzynarodowe i europejskie, implikacje społeczno-polityczne, a także konkretne postanowienia umowne, badania te dodają bezprecedensowy poziom głębi do dyskursu na temat solidarności energetycznej. Autor pokazuje ścieżkę od teoretycznych dialogów do ustrukturyzowanych, egzekwowalnych umów, które mogą prowadzić do konkretnych rezultatów.

Co więcej, zastosowanie proponowanych postanowień umownych w rzeczywistych scenariuszach - rozwoju morskich farm wiatrowych na Morzu Północnym i umowy na dostawy gazu między UE a Federacją Rosyjską - dostarczyło empirycznych dowodów na ich skuteczność. Te studia przypadków podkreślają praktyczne implikacje przepisów, tym samym znacznie zwiększając znaczenie i możliwość zastosowania wyników badań.

Łącznie te spostrzeżenia i wkład Doktoranta pogłębiają nasze zrozumienie tego, w jaki sposób postanowienia umowne mogą służyć jako strategiczne narzędzia wspierania solidarności energetycznej. Wyniki przedstawione w dysertacji mają cenne implikacje dla decydentów politycznych, ekspertów prawnych i interesariuszy z branży energetycznej, tworząc solidne podstawy do dalszych badań akademickich i praktycznych wdrożeń w dziedzinie międzynarodowych stosunków energetycznych. Głównym celem niniejszej rozprawy doktorskiej było zbadanie potencjału postanowień umownych w promowaniu solidarności energetycznej w ramach międzynarodowych stosunków energetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej. Przebieg tych badań obejmował skomplikowaną serię etapów: kompleksową eksplorację teoretycznych i prawnych aspektów solidarności energetycznej, opracowanie konkretnych postanowień umownych, ich zastosowanie w rzeczywistych scenariuszach energetycznych oraz krytyczną ocenę ich skutków.

Badania Doktoranta z powodzeniem wyjaśniły głęboki związek między skrupulatnie zaprojektowanymi postanowieniami umownymi a promowaniem solidarności energetycznej. Zaproponowane postanowienia, koncentrujące się na wspólnym korzystaniu z infrastruktury i zrównoważonych dostawach energii, skutecznie wykazały swój potencjał w zakresie wspierania solidarności energetycznej. Położyły one podwaliny pod wspólną

odpowiedzialność, sprawiedliwą dystrybucję i skuteczne rozwiązywanie konfliktów w umowach energetycznych.

Poprzez zastosowanie tych postanowień do rzeczywistych scenariuszy, takich jak morskie farmy wiatrowe na Morzu Północnym i umowy na dostawy gazu, niniejsza rozprawa przedstawiła namacalne dowody skuteczności postanowień. Studia przypadków podkreśliły praktyczne implikacje proponowanych postanowień i znacząco przyczyniły się do osiągnięcia celów badawczych.

Niezależnie od znaczących osiągnięć, badania uwypukliły również potencjalne kierunki przyszłych poszukiwań. Rozszerzenie zakresu scenariuszy i uwzględnienie szerszego zakresu rodzajów energii i kontekstów geopolitycznych mogłoby dodatkowo przetestować i udoskonalić użyteczność i zdolność adaptacji proponowanych przepisów.

Podsumowując, niniejsza rozprawa w znacznym stopniu osiągnęła swoje cele badawcze, otwierając nowe możliwości rozwoju i eksploracji. Wkład tego badania w szerszy dyskurs na temat solidarności energetycznej jest znaczący i stanowi solidną podstawę do dalszych badań akademickich i praktycznych wdrożeń. Jednocześnie niniejsza rozprawa doktorska podjęła się kompleksowej eksploracji wieloaspektowej koncepcji solidarności w międzynarodowych stosunkach energetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu Unii Europejskiej. Badania znacznie wzbogaciły zrozumienie prawnych wymiarów solidarności energetycznej i wytyczyły ścieżkę integracji postanowień umownych w celu wzmocnienia solidarności w polityce energetycznej.

Niniejsza rozprawa pokazuje, w jaki sposób postanowienia umowne mogą skutecznie wykorzystać solidarność energetyczną w UE i poza nią. Podkreśla ona instrumentalną rolę ram prawnych we wspieraniu solidarności energetycznej i podkreśla potrzebę ciągłego udoskonalania tych przepisów w celu poruszania się po stale zmieniającym się krajobrazie energetycznym. W związku z tym badania stanowią solidną platformę do dalszej dyskusji na ten temat i oferują namacalne narzędzia do promowania solidarności energetycznej w stosunkach międzynarodowych. Aby zagwarantować wystarczające podstawowe dostawy energii dla wszystkich, celem jest wzmocnienie sprawiedliwości dystrybucyjnej, wzmocnienie pokojowej współpracy między narodami, korporacjami, grupami społecznymi i poszczególnymi obywatelami globalnej społeczności. Podstawowe przesłanie tej pracy

pozostaje wrażliwe - ambitna nadzieja na świat, w którym energia nie jest tylko zasobem, ale wspólnym zobowiązaniem do solidarności, wzajemnego wzrostu i zbiorowego dobrobytu.

Rozwiązania proponowane przez Doktoranta korespondują w pełni z przedstawionymi na początku rozprawy celami pracy. Są wyczerpujące i wpisują się w jasny schemat struktury pracy przedstawiony przez doktoranta, czyli: po pierwsze dotyczą oceny skuteczności zasady solidarności a po drugie szukają rozwiązań i narzędzi prawnych na zwiększenie tej skuteczności.

5. Konkluzja

Podsumowując rozprawa doktorska Pana Naoda Ghiorgisa, LL.M. stanowi samodzielne opracowanie tematu badawczego. Co więcej, takie opracowanie, które skłania do dyskusji w prawie i polityce, co oznacza, że doktorant wyszedł poza ustawowe przesłanki minimalne i stworzyła badania przedstawione w sposób zupełny. Nie ulega wątpliwości, że doktorant potrafi stosować metody badawcze właściwe naukom prawnym, dokonać wyboru właściwej metody zaprojektować badanie i wyciągnąć z niego trafne wnioski a umiejętne prowadzone analizy poparte przekonującą argumentacją są dowodem posiadania wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauki prawne.

Tym samym, rozprawa Pana mgr. Naoda Ghiorgisa pt. „Prawna interpretacja solidarności w międzynarodowych stosunkach energetycznych” (The Legal Interpretation of Solidarity in International Energy Relations) spełnia kryteria określone w art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) i w związku z tym wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych czynności w przewodzie.

KIEROWNIK
Katedry Teorii, Filozofii i Historii Prawa

dr hab. Martyna Łaszewska-Hellriegel, prof. UZ